

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

DOI:

УДК 657.922: 372.5

JEL M41

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Оксана Кундря-Висоцька, Ірина Демко, Ірина Вагнер

¹Львівський національний університет імені Івана Франка,
79008, м. Львів, просп. Свободи,
e-mail: kundrya-vysotska@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-9760-9266
e-mail: iruna.demko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-2186-1876
e-mail: vim280707@meta.ua; ORCID ID: 0000-0003-4928-4772

Анотація. Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад визнання та оцінки нематеріальних активів на основі національних та міжнародних стандартів, удосконалення методичних основ та практичних рекомендацій з облікової оцінки вартості деяких нематеріальних активів, зокрема, клієнтської бази банку. У проведеному дослідженні застосовано методи аналізу, синтезу, групування, класифікації та графічне подання результатів.

Аналіз нормативних документів, які регулюють процедури оцінки та складання фінансової звітності в Україні показали, що клієнтська база банку як нематеріальний актив не включено у перелік НМА, які підлягають визнанню та оцінці. Окрім цього, у вітчизняному НП(с)БО 8 відсутнє пояснення терміну «ідентифікований актив».

Дані відмінності призводять до невідповідності між міжнародними, національними стандартами фінансової звітності та стандартами оцінки, що ускладнює процес визнання та оцінки клієнтська база банку, придбаної в результаті об'єднання.

Результати дослідження показали, що клієнтська база банку відіграє принципово важливу роль у роботі фінансової установи, оскільки банки – це клієнт-орієнтовані організації, успіх яких визначається вмінням побудувати довгострокові взаємовідносини з клієнтами. Доведено, що для великих банків з напрацьованою клієнтурою Клієнтська база є основним активом, що генерує грошовий потік.

Ключові слова: нематеріальні активи, облік, фінансова звітність, клієнтська база банку, оцінка, банк, стандарти.

Постановка проблеми. Сучасні економічні умови характеризуються динамічним розвитком інформаційних технологій, появою нових надсучасних технологій, тому зростає роль нематеріальних активів у діяльності суб'єктів господарювання. В той же

час, нематеріальні активи є одним із найменш вивчених об'єктів обліку, а, відповідно, тим реальним активом, який не завжди знаходить своє відображення у балансі суб'єктів господарювання.

Слід відмітити, що значна частина нематеріальних активів, які задіяні у генеруванні прибутку підприємств чи банківських установ залишається неідентифікованою. Однак, відповідно до МСФЗ, у випадку об'єднання бізнесу застосовуються спрощені критерії визнання нематеріальних активів, які дозволяють ідентифікувати неідентифіковані до моменту об'єднання бізнесу нематеріальні активи.

Тому, проблема ідентифікації нематеріальних активів потребує прикладних досліджень, оскільки сьогодні немає чіткої визначеності як в національних, так і міжнародних стандартах стосовно їх оцінки та відображення у звітності. Впродовж останнього десятиліття у даній проблематиці мінялися визначення, тенденції визнання та репрезентативності інформації про нематеріальні активи. Відповідно, дана проблема є багатоаспектною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади та практичні механізми облікової оцінки вартості нематеріальних активів досліджуються як у світовій, так і у вітчизняній науковій літературі. Зокрема питаннями оцінки і визнання нематеріальних активів у фінансовій звітності досліджували А.А. Чухно, Г.Г. Кірейцев, В.В. Сопко, І.А. Бігдан, В.Ф. Палій, Г. Уманців, Ю. Писаренко, І.Й. Яремко, В. Рутгайзер, Г. Азгальдов, А. Аксьонов, М. Кольбек, З. Резаї. Оцінка нематеріальних активів за доходним підходом розглядаються у роботах Р.Рейлі, Р. Швайса, А. Брукінга, Г. Сміта, П. Елвіна, А.Н. Козирєва, Б. Лева, С. Пенмана, Д. Скіннера.

Р. Рейли, Р. Швайс досліджували питання, які стосуються аналізу та оцінки нематеріальних активів, а саме: аналіз залишкового періоду корисного використання нематеріальних активів [13]. У праці Коваленко В.В. розглядаються основні проблеми формування клієнтської бази та впливу даного процесу на фінансово-кредитні взаємовідносини. Проаналізовано основні показники, що характеризують клієнтську базу банків. Визначено основні складові формування клієнтської бази банку [15].

Незважаючи на значну кількість наукових розробок у сфері бухгалтерського обліку нематеріальних активів, проблема їх визнання, оцінки та відображення у фінансовій звітності залишається малодослідженою.

Постановка завдання. Поглиблення теоретичних засад визнання та оцінки нематеріальних активів на основі національних та міжнародних стандартів, удосконалення методичних основ та практичних рекомендацій з облікової оцінки вартості деяких нематеріальних активів, зокрема, клієнтської бази банку з метою відображення у фінансовій звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світова економіка поступово переходить від індустріальної до економіки знань, а тому зростає роль нематеріальних активів (НМА) як довгострокових економічних ресурсів, які, за умов ефективного використання, здатні приносити прибуток та створювати додаткову вартість суб'єкта господарювання. Економічні характеристики НМА не дозволяють повною мірою відобразити їх вартість у фінансовій звітності суб'єктів господарювання. Водночас, у

фінансовій звітності підприємницьких структур, які активно займаються процесами зі злиття і поглинання, зростає питома вага НМА, що пояснюється спрощеними критеріями визнання НМА, які придбані у результаті об'єднання бізнесу. Як результат, у балансових звітах відображаються нові об'єкти бухгалтерського обліку, такі як торгова марка, клієнтська база, які визнаються окремо від гудвілу, і внаслідок цього, виникла потреба проведення оцінки даних активів з метою визначення справедливої вартості активів.

Методологічні засади формування в обліку інформації про НМА визначає НП(с) БО 8 «Нематеріальні активи», за яким НМА – це немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований (відокремлений від підприємства) та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше ніж один рік для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам. В свою чергу, в НП(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» дається визначення терміну «немонетарні активи». Немонетарні активи – активи, крім грошових коштів, їх еквівалентів та дебіторської заборгованості у фіксованій (або визначеній) сумі грошей [1, 2].

У міжнародній практиці сутність і принципи обліку нематеріальних активів розглядаються в окремому стандарті 38 «Нематеріальні активи» (International Accounting Standard «Intangible Assets»). Так, за МСБО 38 НМА визначається як немонетарний актив, що не має фізичної субстанції та може бути ідентифікований [3, с. 151].

Слід зазначити, що деякі види НМА, на нашу думку, важливі для рейтингу підприємства чи банківської установи. Зокрема, поняття клієнтської бази (КБ), взагалі відсутнє у національних стандартах фінансової звітності та оцінки. Так, аналіз національних стандартів ФЗ та оцінки, а саме положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» (НП(с)БО 8) та Національного стандарту 4 «Оцінка об'єктів права інтелектуальної власності» (НС 4), а також порівняння їх з відповідними міжнародними стандартами показав, що КБ, яка може визнаватись активом відповідно до МСФЗ, не включена у національні стандарти ФЗ та оцінки. Порівняння міжнародних стандартів фінансової звітності (МСБО 38 «Нематеріальні активи» та МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу») з МСО 4 «Оцінка нематеріальних активів» показав, що класифікація НМА у обох документах є практично однакова. На рис. 1 зображено взаємозв'язок між стандартами оцінки та МСФЗ стосовно визначення та сутності НМА.

В контексті проілюстрованого взаємозв'язку можна зробити наступні висновки:

1. До складу груп НМА, вказаних у НП(с)БО 8, не включені НМА, пов'язані з клієнтами, які становлять окрему групу НМА у МСФЗ та включені у МПО 4 [5].

2. НС 4, який встановлює правила оцінки НМА в Україні, охоплює лише об'єкти права інтелектуальної власності (ОПІВ) [6], тобто такі НМА, як права користування природними ресурсами та права користування майном, які є НМА за НП(с)БО 8 та не являються об'єктами зовнішньої оцінки.

До ОПІВ у сфері господарювання відповідно до Господарського кодексу України відносять винаходи та корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин та породи тварин, торговельні марки, комерційні найменування, географічне зазначення, комп'ютерні програми та інші об'єкти, передбачені законом [7].

Рис. 1. Взаємозв'язок МСО, МСФЗ, НП(с)БО 8 і НС 4 щодо визначення НМА [4]

Безумовно, це суттєво обмежує права суб'єктів господарювання на відображення реальної вартості своїх активів у ФЗ. Йдеться про неідентифіковані, внутрішньо генеровані НМА, до прикладу – клієнтська база, що не знаходить свого відображення у фінансовій звітності.

Аналіз ФЗ найбільших європейських банків за 2022 рік (таблиця 1), у частині відображення НМА показав, що банки відображають у фінансовій звітності НМА, більшість з яких визнається в результаті об'єднання фінансових установ. Це пов'язано із спрощеними умовами ідентифікації НМА, одержаних в результаті об'єднання бізнесу, які прописані у МСФЗ [8].

Як бачимо із таблиці 1, клієнтські НМА становлять у деяких випадках понад 50% вартості НМА банку. Варто зауважити, що клієнтським НМА банківських установ притаманні певні особливості, які визначаються специфікою банківського бізнесу. На думку М. Кольбека, клієнтські НМА банку – це НМА, вартість яких визначається очікуваними грошовими потоками, одержаними від клієнтів і які пов'язані з банківськими депозитами, правами іпотечного обслуговування, операціями з кредитними картками і трастовими операціями [9].

Таким чином, аналіз нормативних документів, які регулюють процедури оцінки та складання ФЗ в Україні показали, що не всі НМА включено у перелік НМА, які підлягають визнанню та оцінці. Окрім цього, у вітчизняному НП(с)БО 8 відсутнє пояснення терміну «ідентифікований актив». Дані відмінності призводять до невідповідності між МСФЗ та НС, що ускладнює процес визнання та оцінки КБ, придбаной в результаті об'єднання банків.

Загалом, у вітчизняному законодавстві розрізняють такі види оцінки НМА як: первісна, справедлива та переоцінена [10].

Таблиця 1

Нематеріальні активи, визнані у фінансовій звітності європейських банківських установ

Банк	Перелік НМА	Частка клієнтських НМА*, %
Unicredit	ТМ, клієнтські взаємовідносини (активи в управлінні, страхування життя), базові депозити, ліцензії, патенти	50,6
Intesa Sanpaolo Group	ТМ, клієнтські взаємовідносини (активи в управлінні, страхування життя, базові депозити), ліцензії, патенти	50,3
Credit Suisse	Патенти, ліцензії, авторське право, клієнтська база, депозитні взаємовідносини, мережі відділень, торгова марка, права на іпотечне обслуговування	69,8
Commerzbank	взаємовідносини з клієнтами, бренди, програмне забезпечення, інші	51,1
Lloyds Banking Group	бренди, базові депозити, вартість придбаного бізнесу, придбані портфелі кредитно-карткових відносин, клієнтські НМА, ПЗ	25,1
Barclays	бренди, переліки клієнтів, ліцензії, інші контракти, базові депозити, права на іпотечне обслуговування	51,5
Deutsche Bank	ТМ, права на іпотечне обслуговування, вартість придбаного страхового бізнесу, угоди на управління роздрібними інвестиціями	19,8
HSBC Bank plc	ТМ, права на іпотечне обслуговування, переліки клієнтів, базові депозити, придбані кредитно-карткові НМА, вартість довгострокового страхового бізнесу	10,6

Джерело: складено на основі аналізу ФЗ банків

Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку, підприємці часто оцінюють активи за справедливою вартістю. В першу чергу, це зумовлено міжнародними тенденціями що стосується використання даного виду оцінки, бо в світовій практиці все частіше активи оцінюють за справедливою вартістю. Це призвело до появи нових міжнародних нормативних актів, які були створені для визначення порядку застосування справедливої вартості у професійній оціночній діяльності. МСБО виділяють чотири методи оцінки активів, відповідно до яких повинна проводитись бухгалтерська оцінка НМА за: фактичною або за історичною собівартістю; відновною або поточною собівартістю; дисконтованою або теперішньою (приведеною) вартістю; можливою ціною продажу або за вартістю реалізації (погашення).

Необхідно зазначити, що складність оцінки НМА полягає у виборі ціни, за допомогою якої слід вимірювати активи, тому що не існує такої оцінки, яка б задовольняла вимоги всіх без винятку користувачів ФЗ. Якщо проаналізувати статті Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», то один з принципів складання та подання ФЗ є принцип історичної (фактичної) собівартості. Проте зауважимо, хоч оцінку за історичною (фактичною) собівартістю названо пріоритетною, не виключається і можливість використання інших методів оцінки.

Вітчизняні компанії зіткнулися з поняттям справедливої вартості (fair value), коли почали переводити свою звітність на МСФЗ, за якими поняття «справедливої вартості» - деяка сума, за допомогою якої обізнані та зацікавлені сторони угоди можуть сплатити актив або розраховуватися за зобов'язаннями.

На нашу думку, слід відмітити, що порядок експертної оцінки НМА регламентується Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», Міжнародними стандартами оцінки, європейськими стандартами оцінки TEGOVA-2012, а також НП(С)БО 8, МСБО 38. Відповідно до норм, зазначених вище нормативних документів виділено три методичні підходи (рис. 2) .

Застосування цих підходів у відношенні до НМА має свою специфіку, оскільки вони є нестандартним об'єктом для оцінки. Так, наприклад, в рамках витратного підходу досить важко визначити наскільки витрати, понесені на відтворення чи створення об'єкту відображають ринкову вартість різних груп.

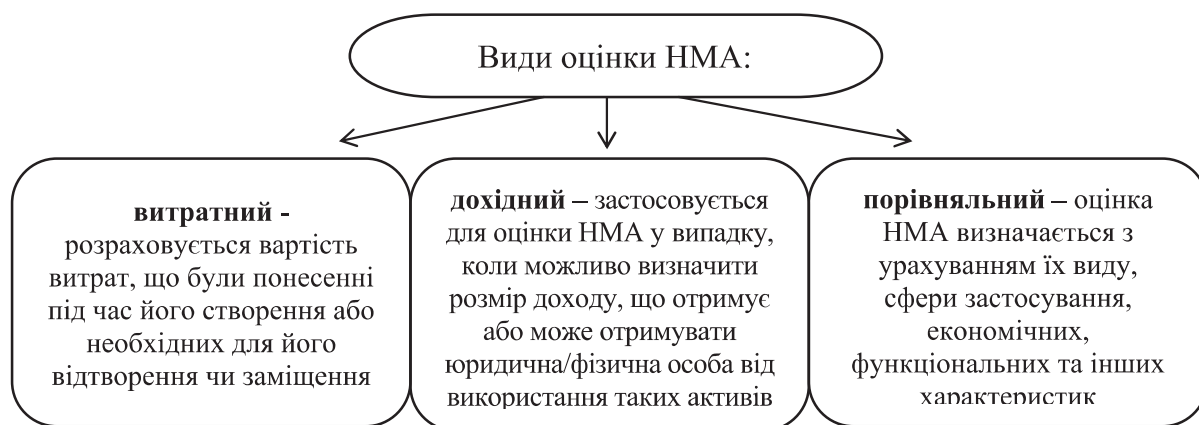

Рис. 2. Види оцінки нематеріальних активів
Джерело: узагальнено на основі [11]

НМА. Не завжди застосовується і порівняльний підхід до НМА. Це зумовлено тим, що окремі об'єкти НМА трапляються досить не часто. Крім того, існують деякі об'єкти, наприклад, патенти, до яких складно підібрати аналоги. Звичайно, можуть бути випадки, коли бізнес купується заради відомого бренду чи наявних технологій, але зазвичай досить важко виділити вартість, що припадає на НМА. Тому основним підходом при оцінці НМА є доходний підхід, заснований на доходах, які очікує отримати власник об'єкту оцінки [12].

Основним положенням, яке потрібно враховувати при виборі методу оцінки – це місце Клієнтської бази у структурі активів банку, тобто визначення того, чи є КБ основним активом, який генерує грошовий потік банку. При цьому, необхідно враховувати особливості розвитку банку, характеристики послуг, що надаються та безпосередньо якісні особливості КБ. Зауважимо, що для великих банків з напрацьованою клієнтурою КБ є основним активом, що генерує грошовий потік. Враховуючи це, запропонуємо підхід до оцінки КБ як НМА банку залежно від факту визнання у

бухгалтерському обліку, який визначає подальшу модель відображення КБ у ФЗ банку (рис. 3).

Первинний аналіз КБ передбачає розрахунок узагальнених показників за конкретними сегментами клієнтів. Робота зі складання таких статистичних зведень може бути дуже трудомісткою, оскільки банківські комп'ютерні програми, якими користуються багато українських банків, не дозволяють здійснювати автоматичні розрахунки. Це пояснюється тим, що на план роботи програми впливає загальна орієнтація банківської діяльності на виробничі моменти, а не на клієнта з його потребами.

<i>Клієнтська База</i>			
Неідентифікований НМА	Ідентифікований НМА		
<i>Визнання у фінансовій звітності</i>			
Не підлягає визнанню у фінансовій звітності	Визнається у результаті об'єднання бізнесу		
<i>Мета проведення оцінки</i>			
Покращення інформаційної місткості фінансової звітності банку	Визначення справедливої вартості з метою відображення у фінансовій звітності		
<i>Методи Оцінки</i>			
Оцінка на основі нефінансових показників	Вартісна оцінка:	Якісна оцінка:	
	доходний м-д	←	х-ка галузі
	витратний м-д	←	х-ка банку
	порівняльний м-д	←	х-ка послуг
			х-ка КБ
<i>Відображення у фінансовій звітності</i>			
У складі річного звіту як додаток до фінансових звітів	У складі приміток до фінансової звітності («Основні засоби та нематеріальні активи», «Об'єднання бізнесу»)		
<i>Інформація, що розкривається</i>			
Дані про стан клієнтської бази компанії у звітному періоді (лояльність клієнтів, стабільність, тривалість взаємовідносин, приріст клієнтської бази)	Балансова вартість клієнтської бази, що була придбана у результаті об'єднання бізнесу		

Рис. 3. Особливості оцінки клієнтської бази банку залежно від факту визнання у бухгалтерському обліку [5]

До числа таких показників аналізу розвитку клієнтської бази можна віднести такі коефіцієнти як [18]

1) Коефіцієнт плинності клієнтів:

$$K_{пл.} = \text{Кількість закритих рахунків за період} / \text{Середня кількість рахунків} \quad (1.1)$$

2) Коефіцієнт залучення клієнтів:

$$K_{\text{залуч.}} = \text{Кількість відкритих рахунків за період} / \text{Середня кількість рахунків} \quad (1.2)$$

3) Коефіцієнт постійності клієнтів:

$$K_{\text{пост.}} = 1 - K_{\text{пл.}} \quad (1.3)$$

Для прикладу, розрахуємо кожен коефіцієнт на основі даних необанку «Монобанк».

$$K_{\text{пл.}} = 530 \text{ тис.} / 6 \text{ млн} = 0,08 \text{ або } 8,83\%$$

$$K_{\text{залуч.}} = 1,9 \text{ млн} / 6 \text{ млн} = 0,31 \text{ або } 31,6\%$$

$$K_{\text{пост.}} = 1 - 0,08 = 0,92 \text{ або } 92\%$$

До більш глибокої оцінки клієнтських взаємовідносин банку можна віднести визначення терміну (строку) корисної експлуатації. Термін корисної експлуатації (ТКЕ) – це:

- період, протягом якого очікується, що актив буде придатний для використання суб'єктом господарювання;
- кількість одиниць виробленої продукції чи подібних одиниць, що їх суб'єкт господарювання очікує отримати від активу [13].

Зауважимо, що НМА мають кінцевий або невизначений ТКЕ (рис. 4).

Рис. 4. Класифікація нематеріальних активів за ТКЕ [13]

Відповідно до класифікації НМА за ТКЕ, взаємовідносини з клієнтами відносяться до НМА з кінцевим ТКЕ, що пояснюється тим, що з часом клієнти припиняють взаємовідносини з банком в силу різних причин. Даний вид НМА має кінцевий ТКЕ. Варто зауважити, що оскільки об'єктом оцінки є взаємовідносини з існуючими клієнтами банку, які вже тривали протягом певного періоду часу, необхідно визначити залишковий ТКЕ.

Визначення ТКЕ здійснюється на основі аналізу відтоку клієнтів, відомого у англomовній економічній літературі як *attrition analysis* (з англ. *attrition* – виснаження). Основою даного аналізу є планування відтоку клієнтів протягом наступних років на основі історії відтоку за попередні періоди, оскільки неможливо достовірно визначити, коли саме клієнт припинить взаємовідносини з фінансовою установою.

Аналіз відтоку клієнтів може проводитись:

1) аналіз на основі постійних показників відтоку (*constant rate attrition*). Цей метод бере за основу те, що клієнти припиняють взаємовідносини з компанією з певною сталою протягом всього терміну періодичністю (табл. 2).

У таблиці 2 зображено розрахунок на основі кількості рахунків. Як бачимо, показники відтоку клієнтів розраховуються як частка від ділення кількості закритих рахунків на загальну кількість рахунків, після чого розраховується середній показник відтоку клієнтів. Аналіз проводиться на основі даних за кілька періодів, як правило, це 5–10 років.

Таблиця 2

Визначення показника відтоку клієнтів на основі закритих рахунків необанку «Monobank»

Роки	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Кількість рахунків	18 тис	600 тис.	1,7 млн	3 млн	5 млн	6 млн
Кількість закритих рахунків	5,5 тис	150 тис	200 тис	340 тис	450 тис	530 тис
Відтік клієнтів, % (на основі кількості рахунків)	30,56	25,00	11,76	11,34	9,00	8,83
Середній показник відтоку клієнтів, %	16,08					

Джерело: розраховано авторами

2) аналіз на основі актуарних даних (*actuarial attrition*). Актуарний аналіз (*від англ. actuary – актуарій, статистик страхового товариства*) разом з відповідними економічними і юридичними дисциплінами формує більш широку область знань – актуарну науку, яка є теоретичною основою страхового бізнесу. Щодо банківських рахунків, то аналіз закриття рахунків на основі актуарних даних дає змогу зробити прогноз темпів закриття рахунків у майбутньому.

Актуарний аналіз відтоку клієнтів враховує тривалість взаємовідносин клієнта з компанією, подібно як у страховому бізнесі враховується тривалість життя людини. На основі історичних даних розраховується відсоток відтоку клієнтів для кожної групи клієнтів, залежно від «віку» клієнтських взаємовідносин. Зокрема, дослідження на основі актуарного аналізу показали [14], що для банківських установ характерний більший відтік клієнтів протягом перших років, тобто частіше припиняють взаємовідносини з банком нові клієнти. На відміну від аналізу на основі постійних показників відтоку, даний підхід є більш точним, однак він передбачає наявність більшого об'єму даних. Враховуючи те, що у банківських установах впроваджені програмні продукти, які

дозволяють визначити початок відносин з клієнтами, а також простежити статистику взаємовідносин з клієнтом та оцінити їх об'єм, то проведення актуарного аналізу є цілком можливим [15, с. 285].

Варто більш детально розглянути методику визначення ТКЕ на основі актуарного аналізу. Відповідно до даної методики аналізують дані про вибуття клієнтів на основі історичних даних за останні кілька періодів. Зауважимо, що для розрахунку відтоку клієнтів можна використовувати як кількість рахунків, так і суму втраченого доходу [16]. Розглянемо приклад для прогнозного розрахунку відтоку клієнтів на основі даних закритих рахунків необанку «Monobank» за період 2017-2022 рр. У таблиці 3 вказано кількість рахунків, які були відкрито у конкретному році, для прикладу у 2018 році було відкрито 441,2 тис. рахунків, з яких у 2019 році залишилось 356 тис., у 2020 – 267 тис., у 2021 – 182 тис. рахунків. Як бачимо на дату оцінки у банку залишились відкритими 5,470 млн рахунків різної тривалості [17].

Таблиця 3

Аналіз закриття рахунків

	2017	2018	2019	2020	2021	Дата оцінки (2022)
2017	12,5 тис	8,8 тис	6,7 тис	5,1 тис	3,9 тис	2,8 тис
2018		441,2 тис	356 тис	267 тис	182 тис	112 тис
2019			1,407 млн	1,1 млн	920 тис	788 тис
2020				1,2879 млн	1 млн	860 тис
2021					2,4441 млн	2 млн
2022						1,7072 млн
Сума						5,470 млн

Джерело: складено на основі даних необанку «Monobank».

Таким чином, визначення терміну корисної експлуатації КБ відбувається на основі показників відтоку клієнтів, які можна розраховувати кількома способами: *на основі кількості рахунків або на основі постійних показників відтоку клієнтів*

Вибір між методикою розрахунку на основі постійних показників відтоку чи актуарних даних залежить від повноти даних, які надаються оцінювачу. Якщо, аналіз за декілька років показав, що відтік клієнтів здійснюється приблизно однаковими темпами, то виправданим є використання методики.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, клієнтська база банку відіграє принципово важливу роль у роботі фінансової установи, оскільки банки – це клієнт-орієнтовані організації, успіх яких визначається вмінням побудувати довгострокові взаємовідносини з клієнтами. Аналіз нормативних документів, які регулюють процедури оцінки та складання фінансової звітності в Україні показали, що клієнтська база як НМА не включено у перелік НМА, які підлягають визнанню та оцінки. Окрім цього, у вітчизняному НП(с)БО 8 відсутнє пояснення терміну

«ідентифікований актив». Дані відмінності призводять до невідповідності між міжнародними, національними стандартами фінансової звітності та стандартами оцінки, що ускладнює процес визнання та оцінки клієнтської бази, придбаної в результаті об'єднання.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 18.09.2018 № 2545-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. (дата звернення 10 березня 2023 р.)
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : із змінами, згідно з Наказами Міністерства фінансів N 627 (z1242-13) від 27.06.2013 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>. (дата звернення 10 березня 2023 р.)
3. Кундря-Висоцька О. П. Бухгалтерський фінансовий облік: навч. посіб. Київ : УБС НБУ, 2012. 399 с.
4. Колчар Ю.О. Клієнтська база як основний мотив придбання українських банків URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20131\(99\)/sep20131\(99\)_375_KolcharYO.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20131(99)/sep20131(99)_375_KolcharYO.pdf). (дата звернення 11 березня 2023 р.)
5. Банасько Т.М. Оцінка нематеріальних активів для потреб обліку/ Міжнародний збірник наукових праць. 2012. Випуск 3(15). С. 76–83.
6. Бескоста Г. М. Обґрунтування сутності нематеріальних активів в обліку / Бізнес – інформ. 2013. №10. С. 306-310.
7. Бойко Л. М. Оцінка нематеріальних активів: актуальні проблеми обліку розв'язання / Економіка і регіон. 2012. №5. С. 122–127. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/есонrig_2012_5_23.pdf. (дата звернення 15 березня 2023 р.)
8. Булат Г.В., Камінська А.М. Сутність нематеріальних активів та особливості організації їх обліку/ Молодий вчений. 2014. №5(08). С. 67–69.
9. Вакун О. В. Удосконалення звітності в частині нематеріальних активів будівельних підприємств / Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний Економічний університет. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр ТНЕУ «Економічна думка», 2013. Том 14. № 2. С. 188–197.
10. Банасько Т.М. Оцінка нематеріальних активів для потреб обліку. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua>. (дата звернення 20 березня 2023 р.)
11. Порівняння порядку визнання та оцінки нематеріальних активів за НП(С)БО 8 та МСБО (IAS) 38. URL: <http://194.44.12.92:8080/xmlui/handle/123456789/3754>. (дата звернення 11 березня 2023 р.)
12. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи». URL: <http://www.minfin.gov.ua/file/link/364269/file/ias-38.pdf>; (дата звернення 11 березня 2023 р.)
13. Рейли Р., Р.Швайс Аналіз строка служби нематеріального актива URL: http://www.sfin.ru/appraisal/intel/remaining_life.shtml (дата звернення 16 березня 2023 р.)
14. Кинг Альфред Оценка справедливой стоимости для финансовой отчетности: Новые требования FASB. Альпина Паблишер. 2011. 383 с.
15. Коваленко В. В. Методичні підходи до формування клієнтської бази банку в контексті фінансово-кредитних взаємовідносин // Економічний форум . 2013. Вип. 4. С. 188–193. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/есfor_2013_4_32.pdf. (дата звернення 16 березня 2023 р.)

16. Ковальова В. Навіщо банку власний пенсійний фонд? / Газета «Урядовий кур'єр». URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/navisho-banku-vlasnij-pensijnij-fond/>. (дата звернення 22 лютого 2012).
17. Мулик Т.О. Порядок здійснення та організація аналізу депозитних операцій банку. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16282386488008.pdf>. (дата звернення 5 березня 2023 р.).

References

1. On accounting and financial reporting in Ukraine: Law of Ukraine dated September 18, 2018 No. 2545-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. (application date March 10, 2023).
2. National regulation (standard) of accounting 8 «Intangible assets»: as amended, according to the Orders of the Ministry of Finance N 627 (z1242-13) dated 06.27.2013 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>. (application date March 10, 2023)
3. Kundrya-Vysotska O. P. Financial accounting: teaching. manual Kyiv: UBS NBU, 2012. 399 p.
4. Kolchar Y. O. Customer base as the main motive for the acquisition of Ukrainian banks URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20131\(99\)/sep20131\(99\)_375_KolcharYO.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20131(99)/sep20131(99)_375_KolcharYO.pdf). (application date March 11, 2023).
5. Banasko T. M. Valuation of intangible assets for accounting needs/ International Collection of Scientific Works. 2012. Issue 3(15). P. 76–83.
6. Beskosta H. M. Justification of the essence of intangible assets in accounting / Business - information. 2013. No. 10. P. 306–310.
7. Boyko L. M. Valuation of intangible assets: actual accounting problems and solutions / Economy and the region. 2012. No. 5. P. 122–127. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/econrig_2012_5_23.pdf. (application date March 15, 2023).
8. Bulat H. V., Kaminska A.M. The essence of intangible assets and peculiarities of their accounting organization/ Young scientist. 2014. No. 5(08). P. 67–69.
9. Vakun O. V. Improvement of reporting in the part of intangible assets of construction enterprises // Economic analysis: coll. of science works / Ternopil National University of Economics. Ternopil: Publishing and Printing Center of TNEU «Economic Thought», 2013. Volume 14. No. 2. P. 188–197.
10. Banasko T. M. Valuation of intangible assets for accounting purposes. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua>. (application date March 20, 2023).
11. Comparison of the procedure for recognizing and evaluating intangible assets according to P(S)BO 8 and IAS 38. URL: <http://194.44.12.92:8080/xmlui/handle/123456789/3754>. (application date March 11, 2023).
12. International accounting standard 38 «Intangible assets». URL: <http://www.minfin.gov.ua/file/link/364269/file/ias-38.pdf>; (application date March 11, 2023).
13. Reilly R., R. Schweiss Analysis of the life of an intangible asset URL: http://www.cfn.ru/appraisal/intel/remaining_life.shtml (dated 16 March 2023).
14. Alfred King: Fair Value Measurement for Financial Statements: New FASB Requirements. Alpina Publisher. 2011. 383 p.
15. Kovalenko V. V. Methodical approaches to the formation of the bank's client base in the context of financial and credit relations // Economic Forum. 2013. Issue 4. P. 188–193. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecfor_2013_4_32.pdf. (application date March 16, 2023).
16. Kovaliova V. Why does the bank have its own pension fund? / Newspaper «Government

Courier». URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/navisho-banku-vlasnij-pensijnij-fond/>. (date of application February 22, 2012).

17. Mulyk T. O. The procedure for carrying out and organizing the analysis of the bank's deposit operations. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16282386488008.pdf>. (application date March 5, 2023).

PROBLEMS OF RECOGNITION AND DISPLAY OF INTANGIBLE ASSETS IN FINANCIAL REPORTING

Oksana Kundrya-Vysotska, Iryna Demko, Iryna Vagner

*Ivan Franko National University of Lviv,
18 Svobody Ave., Lviv, Ukraine, Lviv, 79008,
e-mail: kundrya-vysotska@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-9760-9266
e-mail: iruna.demko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-2186-1876
e-mail: vim280707@meta.ua; ORCID ID: 0000-0003-4928-4772*

Abstract. The purpose of the study is to deepen the theoretical foundations of the recognition and evaluation of intangible assets on the basis of national and international standards, to improve the methodological framework and practical recommendations for the accounting valuation of certain intangible assets, in particular the customer base of the bank. The study applies methods of analysis, synthesis, grouping, classification and graphical representation of the results. The theoretical bases in relation to the content and classification characteristics of intangible assets are considered in the article. The theoretical basis for the recognition and valuation of intangible assets on the basis of national and international standards is analyzed. The key methods of valuation of intangible assets are highlighted. The methodological basis and practical recommendations on the accounting evaluation of the value of some intangible assets, in particular the customer base of the bank as one of the relevant, but unidentified intangible assets, were investigated. The results of the study showed that the customer base of the bank plays a fundamentally important role in the work of a financial institution, as banks are customer-oriented organizations whose success is determined by the ability to build long-term relationships with customers. The main point to consider when choosing a valuation method is the place of the customer base in the bank's asset structure, i.e. determining whether the customer base is the main asset that generates the bank's cash flow. At the same time, the peculiarities of the development of the bank, the characteristics of the services provided and the direct qualitative features of the Client base should be taken into account. It has been proven that for large banks with an established clientele, the customer base is the main asset that generates cash flow. Taking this into account, we will propose an approach to the assessment of the Customer base as an intangible base of the bank depending on the fact of recognition in the accounting, which determines the further model of reflection of the Customer base in the financial statements of the bank.

The analysis of normative documents regulating the procedures for assessment and preparation of financial statements in Ukraine has shown that the customer base of the bank as an intangible asset is not included in the list of NMA subject to recognition and assessment. In addition, there is no explanation of the term "identified asset" in domestic P(s)8. These differences lead to inconsistencies between international and national financial reporting standards and valuation standards, which complicates the process of recognition and valuation of the bank's customer base acquired as a result of the merger.

Keywords: intangible assets, accounting, financial reporting, customer bank base, evaluation, bank, financial standards.

Стаття надійшла до редакції 23.02.2023

Прийнята до друку 29.06.2023